

інформацію про пільги в окремий розділ. Різні авіакомпанії проводять активну політику щодо покращення обслуговування та комфорту на бортах.

Міжнародна рада асоціацій морської індустрії (ICOMIA) визначає, що для підвищення ролі водних шляхів, збільшення пасажиропотоку і грошового потоку від туристської індустрії потрібно [5]:

- створити гнучку систему цін;
- збільшити флот екскурсійних та прогулянкових катерів;
- збільшити флот яхт та малих суден;
- покращувати обслуговування на морських круїзах та річкових круїзах;
- розвивати інфраструктуру прибережних міст.

Гнучка система цін допоможе збільшити попит, адже ціна на даний туристський продукт є високою. Також в цьому випадку доцільно буде згадати політику продажу туристського продукту в кредит.

Збільшення флоту екскурсійних та прогулянкових катерів буде доцільним тому, що за прогнозами ВТО збільшиться кількість екскурсійних та туристських пропозицій в портах, курортних містах, куди будуть заходити великі круїзні судна.

ICOMIA рекомендує збільшити флот яхт та малих суден країнам, які мають потенціал для розвитку водного та частково яхтового туризму. Україна розташована на берегах Чорного та Азовського морів і має сприятливі ресурси для розвитку яхтингу. Можна дуже вдало ввійти на ринок туристських послуг саме даним видом туристського продукту і на рівні конкурувати з країнами Середземномор'я.

Висновки. Підсумовуючи вищевказане, можна стверджувати, що автомобільний транспорт не втратить лідируючої позиції в транспортних перевезеннях, завдяки мобільності, яка важлива в теперішній час. Зростання авіап перевезень буде прямо зв'язане зі зростанням туристської індустрії і туристської галузі взагалі, тому що завдяки авіаційному транспорту стало можливим долати значні відстані. Основні шляхи підвищення ролі водних шляхів та водного транспорту полягає в зниженні ціни на турпродукт, розвитку інфраструктури прибережних міст і портів, в які заходять судна, створенні флоту малих суден для додаткових послуг (екскурсії).

1. Нешков М. Пътнически агенции и транспорт в туризма / М. Нешков. – Варна : Наука и икономика, 2007. – 240 с.
2. Протяжність автодоріг в світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : informatsiya.ru.
3. Монорельсова залізнична дорога [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ecorussia.info/ru/ecopedia/monorails>.
4. Сервер документів ІКАО [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aviadocs.narod.ru/icao/icao.html>.
5. Інформація про розвиток круїзної індустрії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cruise-profi.ru/217/cruise-company-news.html>.

Новикова В.І., Івко О.С.

Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

СПЕЦИФІКА ІНФРАСТРУКТУРИ ГІРСЬКОЛИЖНИХ КУРОРТІВ

Постановка проблеми. Для організації будь-якого виду туристської діяльності не достатньо наявності певних рекреаційних ресурсів. Запорукою успіху рекреаційних занять є розвинута інфраструктура, необхідна для здійснення певного виду туризму. Тому **мета** статті полягала у виявленні складових інфраструктури гірськолижного туризму та характеристика їх особливостей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розуміючи під **інфраструктурою рекреації (у тому числі туризму) сукупність засобів, закладів, споруд, мереж та інших елементів матеріально-технічної бази, що допомагають здійснювати рекреаційну діяльність**, поділяємо її залежно від участі в рекреаційній та інших сферах життєдіяльності суспільства на: спеціалізовану, соціальну, універсальну [10] (рис. 1).

За функціональним призначенням (залежно від специфіки рекреаційних занять) розрізняємо *специфічну* інфраструктуру, наявність якої потрібна обов'язково, адже без неї неможливо займатися певним видом рекреаційної діяльності, та *звичайну*, що створює комфортні умови для рекреації [10].

Гірськолижний туризм належить до спеціальних видів туризму, адже є комбінованим видом туризму і включає елементи таких видів туристської діяльності, як лікувально-оздоровчий, спортивно-оздоровчий, екологічний та ін. Гірськолижному туризму притаманна яскраво виражена сезонність. За створенням турпродукту цей вид туризму відноситься до капіталомістких і трудомістких видів туризму [1].

Рис. 1. Види інфраструктури рекреаційної діяльності залежно від задіявання у рекреаційній та інших сферах життєдіяльності людини (В.І. Новикова, 2010) [10]

Серед різних видів активного відпочинку гірськолижне катання найбільше залежить від природних умов. Першорядне значення має наявність протягом чотирьох–п’яти місяців у році щільного снігового покриву. Іншими факторами, що зумовлюють зручності і привабливості гірськолижного відпочинку, є: висота місцевості, особливості рельєфу, погодні умови гірськолижного сезону, характер рослинності, відсутність лавинної і селевої небезпеки і, безумовно, різноманітність і унікальність ландшафтів. Дослідження природно-кліматичних умов у гірськолижних районах показало, що найбільш популярні з них розташовані на висоті 1500–1800 м над рівнем моря, характеризуються помірно низькими температурами (середня температура січня $-5^{\circ}\text{C} \dots -6^{\circ}\text{C}$), тривалим сонячним освітленням (1900–2000 год./рік), великою кількістю снігу (в смузі освоєння до 3 м), розміщенням місць активного відпочинку поза лавинонебезпечними зонами [1].

*Територію в горському районі, облаштовану для активного відпочинку та занять, як правило, гірськими, зимовими видами спорту (гірськими лижами, сноубордом, альпінізмом, гірським туризмом тощо), а також для проведення лікувально-профілактичних процедур називають **гірськолижним курортом**. Зазвичай вони знаходяться на горі або великому горбі і включає в себе гірськолижні траси і супутні послуги. У гірськолижному туризмі велику роль у вартісному відношенні відіграє асортимент додаткових послуг: послуги інструктора, прокат спорядження, ski pass [1, 5, 7].*

Відмінною рисою гірськолижних курортів є наявність розвинутої інфраструктури, до складу якої входить: спеціально обладнані траси для гірськолижного спорту і сноуборду, гірськолижні підіймачі, пункти прокату спортивного спорядження й інвентарю, гірськолижні школи, готелі й інші місця розміщення для приїжджих, заклади харчування, майданчики для паркування, лікувально-профілактичні заклади (грязе- і водооздоровниці, спа-салони), заклади для анімаційно-дозвіллевої діяльності (кінотеатри, дискотеки, боулінг, ігрові центри та ін.), підприємства, що надають супутні послуги приїжджим (магазини, заклади з надання побутових послуг, сервісні центри фото- та відеозйомки тощо) [1, 5, 7].

Якщо траси, підіймачі, пункти прокату, гірськолижні школи відносимо до специфічної інфраструктури, бо без неї неможливо займатися гірськолижним спортом, але в інших видах рекреаційної діяльності вона не застосовується, то все інше (засоби розміщення, заклади харчування, паркінги, лікувально-профілактичні та анімаційно-дозвіллеві заклади, підприємства з надання супутніх послуг) – до звичайної інфраструктури, адже вона створює комфортні умови для гірськолижних занять і притаманна не тільки такого роду рекреації.

Гірськолижні траси залежно від протяжності і складності поділяються (відповідно – від найлегших до найскладніших) на: зелені (для початківців, новачків), сині, червоні (для лижників середнього рівня), чорні (для професіоналів, лижників високого рівня) [1, 5, 7]. Є також навчальні схили. При плануванні лижної території враховується рівень навичок катання лижників (табл. 1).

Таблиця 1

Планування лижної території [9]

Рівень навичок катання на лижах	Кут нахилу траси, °	Частка від загальної кількості лижників, %	Кількість лижників, яка перебуває на трасах, лижників/0,4 га	Перепад висот, який лижник долає за годину, м
початківець	10–15	5	22–44	128
новачок	15–25	10	18–26	288
нижче середнього	25–35	20	13–22	385
середній	30–40	30	9–15	513
вище середнього	35–45	20	7–9	577
високий	45–60	10	4–7	673
дуже високий	понад 60	5	4–7	962

Невід’ємною складовою інфраструктури будь-якого гірськолижного курорту є підйомник – технічна споруда в гірській місцевості, призначена для підйому гірськолижників і сноубордистів до місця початку спуску [8]. Розрізняють два основних класи гірськолижних підйомників: повітряні та наземні (рис. 2).

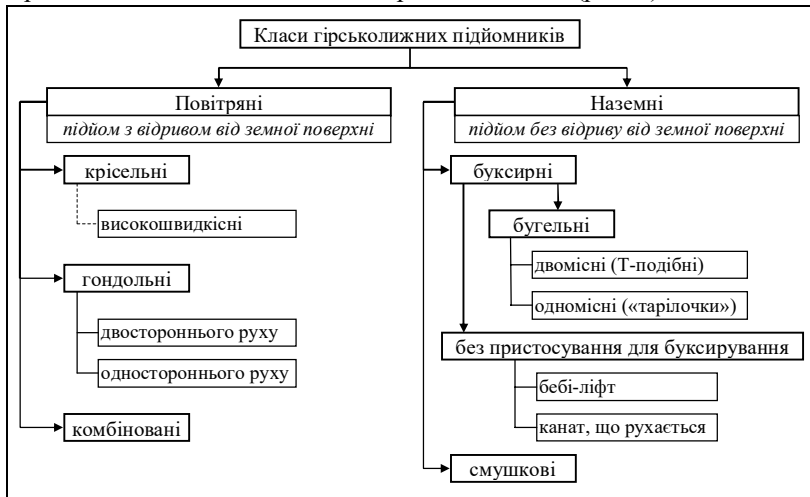

Рис. 2. Класи та типи гірськолижних підйомників
(за матеріалами [1, 2, 4, 8, 9])

Кожен тип гірськолижних підйомників має свою специфіку, позитивні та негативні риси (табл. 2).

Таблиця 2

Характеристика гірськолижних підйомників (за матеріалами [1, 2, 4, 8, 9])

Типи підйомників	Види підйомників	Доставка лижників на гору здійснюється	Посадка і висадка відбувається	Позитивні риси	Негативні риси
крісельні	– одномісні – двомісні (парнокрісельні) – трьохмісні – чотирьохмісні – шестимісні – восьмимісні	у кріслах, які постійно прикріплені до тросу	без зупинки руху крісел	дозволяють лижникові відпочити і насолодитися пейзажем, поки він піднімається; не обмежують рух лижників на спуску	
	– високошвидкісні чотирьохмісні	у кріслах з непостійною фіксацією на високошвидкісному тросі	коли крісло сходить з тросу і практично зупиняється	можуть не лише рухатись по прямій вверх, а й переносити людей зигзагом над складною місцевістю	на вершині гори може утворюватись скупчення лижників, оскільки підйомник може швидко піднімати велику кількість людей
гондольні (кабінні)	– маятникові (двостороннього руху)	у кабінках, постійно прикріплених до тросу, рух яких відбувається в обидві сторони	коли кабіна, підходячи до причальної платформи, стишує хід і зупиняється	коли погодні умови не дозволяють використати крісельні підйомники	дорожчі й повільніші, ніж крісельні
	– одностороннього руху	у підвішених до тросу кабінах (гондолах), які весь час рухаються в одну сторону аналогічно крісельним підйомникам	за допомогою спеціального пристрою, що стишує рух кабіни у зоні висадки і посадки		
бугельні	– двомісні («якір», «швабра»)	за допомогою рухомого тросу, натягненого на висоті й оснащеного жердинами (буксирними штангами у вигляді перевернутої літери «Т»), за одну з яких потрібно триматися руками, а лижі залишаються на поверхні землі	у місці посадки лижник береться за бугель (жердину) руками, стоячи на лижах; у місці висадки він відпускає бугель і відходить в сторону	малозатратні та дешеві у використанні	обмежують рух лижників на схилі, оскільки заборонено перетинати доріжку підйомника
	– одномісні («старіпочки»)	за допомогою рухомого тросу, натягненого на висоті й оснащеного тарілками, одну з яких потрібно розмістити між ніг (обхопити ногами), а лижі залишаються на поверхні землі	у місці посадки лижник береться рукою за бугель і сідає на круглу перекладину, стоячи на лижах; у місці висадки він відпускає бугель і відходить в сторону		
смушкові		за допомогою рухливої гнучкої доріжки, що являє собою смушковий конвеєр	шляхом вставання на доріжку та сходження з неї	можуть скористатися не тільки лижники та сноубордисти, але й люди, що катаються на санках	на невеликій відстані при некрутому підйомі

Продовження таблиці 2

Типи підйомників	Види підйомників	Доставка лижників на гору здійснюється	Посадка і висадка відбувається	Позитивні риси	Негативні риси
канат, що рухається		за допомогою рухомого канату, за який потрібно триматися руками	шляхом захвату руками канату та відпускання його	найдешевший вид підйому на гору	потрібні додаткові зусилля, щоб утриматися за канат у процесі руху; використовується на некрутих, недовгих схилах

Важливою складовою гірськолижного курорту є зона підніжжя, де знаходяться засоби розміщення та заклади харчування, автомобільні стоянки, під'їзні шляхи.

Розміщення при заняттях гірськолижного туризму передбачено в спеціалізованих готелях типу гірських шале, архітектурно вписаних у навколишній пейзаж. Поблизу готелів обов'язкова наявність підйомників [1]. На гірськолижних курортах представлені різноманітні типи закладів проживання: від готелів та дач до кондомініумів і таймшерів. Кондомініуми були переважаючою формою проживання наприкінці 1960-х та на початку 1970-х років, але зараз гостей все більше приваблюють сегментовані типи власності, зокрема, одностижневі таймшери і квотершери. Як правило, чим ближче до схилу розташований заклад, тим вища щільність проживання у ньому. Навколо підніжжя гори розташовуються дорогі готелі з високою щільністю проживання, в яких зупиняються на кілька днів. Трохи далі знаходяться готельні заклади і таймшери із середньою щільністю заселення. Висока ціна в цьому випадку платиться за прямий доступ до схилів. Сімейні будиночки частіше розташовуються подальше від цього ядра активності, на схилах з прекрасними краєвидами [9].

Система закладів харчування повинна бути збалансована відносно кількості лижників. Це можуть бути як ресторани, так і заклади швидкого харчування. Останні даватимуть можливість швидко поїсти відвідувачам та повертатися на схили. Рівновага між ресторанами та закусочними на горі так само, як і біля підніжжя, одночасно дає лижникам можливість вибору і дозволяє забезпечувати потребу в харчуванні. Кількість посадочних місць є показником обороту клієнтів, який, в свою чергу, дуже залежить від погоди: в холодну, вітряну погоду кількість відвідувачів збільшується [9].

Чим привабливішою буде територія курорту, тим з більшої відстані до неї будуть їхати туристи. З іншого боку, у міру зростання відстані до клієнтів масштаби і привабливість території курорту повинні теж зростати. Курорти, що в основному приймають лижників, які готові потратити на дорогу 1–2 години і планують кататись протягом дня, орієнтуються на місцевий ринок. Курорти, в основному завантажені по вихідних днях і націлені на регіональний ринок, як правило приймають лижників, готових провести в дорозі до улюблених схилів до пів-дня. Шанувальники курортів, націлених на загальнонаціональний ринок, та міжнародні відвідувачі готові витратити більше, ніж половину дня на дорогу для задоволення своїх рекреаційних потреб [9].

Клієнти катання на гірськолижних трасах можуть прибувати на них: 1) особистим автомобілем і/або чартерним автобусом; 2) громадським транспортом і/або приміським автобусом; 3) на лижах чи пішки від готелів, які розміщені на курорті. Розташування закладів розміщення на відстані пішого ходу від підйомників значно зменшує потребу в автостоянці, а також в місцях для посадки/висадки пасажирів [9].

Пропускна здатність під'їзних шляхів визначається швидкістю пересування по них і безпечною дистанцією між транспортними засобами, що, в свою чергу, залежить від кількості смуг руху й їх ширини, величини та ширини узбіччя, характеристик покриття дороги, кутів нахилу і погодних умов. Легкість доступу до курорту має дуже велике значення для приваблення клієнтів [9].

Роздрібну торгівлю структуровано подібно до засобів розміщення: лижні крамниці, спеціалізовані магазини розташовані безпосередньо біля схилів, трохи далі – знаходяться заклади, які надають побутові послуги, а ще далі – великі крамниці [9].

Зона підніжжя повинна містити також пункти прокату, станцію невідкладної допомоги, лижну патрульну службу, лижну школу та ін. Лижний патруль (служба трас) і служба невідкладної допомоги (контрольно-рятувальна служба) повинні бути організовані на кожному гірськолижному курорті. У невідкладній ситуації деякі курорти покладаються на місцеві лікарні після того, як лижний патруль вже надав першу допомогу [1, 9].

В Україні гірськолижний туризм розвинутий переважно в Карпатах. Тут за розвитком інфраструктури виділяють такі три види гірськолижних курортів [6]:

- 1) гірськолижний курорт із розвинутою інфраструктурою;
- 2) гірськолижний курорт із частково розвинутою інфраструктурою (кількість підйомників більше двох);
- 3) гірськолижний курорт із слабо розвинутою інфраструктурою (кількість підйомників до двох)

Найвідоміший гірськолижний курорт в Українських Карпатах із розвинутою інфраструктурою – Буковель, що знаходиться неподалік від с. Поляниця (Яремчанська міська рада, Івано-Франківська обл.). Буковель розташований на п'яти горах: Довга (1372 м), Буковель (1127 м), Бульчиноха (1455 м), Бабин Погар (1180 м), Чорна Клева (1241 м). Завдяки цьому курорт має 56 гірськолижних трас (довжиною від 300 до 2353 м, з перепадом висот від 40 до 285 м) усіх рівнів складності, загальною протяжністю понад 55 км. Траси проходять на спеціально підготовлених схилах із трав'яною основою. Всі обладнані сніговими гарматами та захищені від прямого сонячного проміння. Траси готують для катання спеціальною снігонапилювальною та сніготрамбувальною технікою. Освітлення трьох схилів дозволяє кататися й у вечірній період. У сезон на курорті функціонують 16 сучасних витягів (11 чотирикрісельних, по 1 дво- та трикрісельних, 1 бугель, 2 мультиліфти) із загальною пропускною здатністю 34700 осіб/год. Одночасно комфортно на схилах можуть кататись до 15 тис. осіб. Інфраструктура курорту пропонує велику кількість ресторанів, кафе, барів, пункти прокату спорядження, послуги інструкторів. Є лижна школа, у тому числі – спеціалізована дитяча. Проживання організовано у: 4-зіркових і 5-зіркових окремих віллах-шале з власним гаражем, басейном, сауною та персональним ski-out; сімох власних комфортабельних готельних комплексах (номерний фонд 1500 ліжко-місць); інших засобах розміщення у регіоні довкола курорту (близько 12 тис. ліжко-місць різних категорій). Хоча ціни на проживання – найвищі у Карпатах [3, 6].

До гірськолижних курортів Карпат із частково розвинутою інфраструктурою віднесено [6]: Славське (Сколівський район), Мігово (Старосамбірський район) Львівської обл., Яблуниця (Яремчанська міська рада) Івано-Франківської обл., Красія (с. Вишка, Великоберезнянський район), Драгобрат (Рахівський район)

Закарпатської обл. Ці курорти з крісельними та бугельними підйомниками. Є пункти прокату гірськолижного спорядження. Траси частково підготовлюються ратраками. Є трас як для початківців лижників-любителів, так і для професіоналів. Снігові гармати є не всюди. Гірськолижні траси розкидані на великій відстані одна від одної. Погано розвинута система харчування лижників.

Слабо розвинута інфраструктура у третій групі гірськолижних курортів Українських Карпат: бугельні підйомники, переважно не підготовлені пологі траси для початківців, пункти прокату з невеликим асортиментом. До таких курортів були віднесені: Ясіня (Рахівський район), Рахів, Жденієво (Воловецький район), Синяк (Мукачівський район) Закарпатської обл., Ворохта (Яремчанська міська рада), Верховина Івано-Франківської обл. та ін. Однак, близькість до більш якісних гірськолижних курортів Карпат (таких, як Буковель) робить зимовий відпочинок у деяких селищах привабливим, а іноді і кращим варіантом організації зимового відпочинку в Карпатах [6].

Висновки. Відмінною рисою гірськолижних курортів є наявність розвинутої інфраструктури. Специфічною інфраструктурою таких курортів, без якої неможливо займатися гірськолижним спортом, відносимо траси, підйомачі, пункти прокату, гірськолижні школи. А до звичайної інфраструктури, що створює комфортні умови для гірськолижних занять, – засоби розміщення, заклади харчування, паркінги, лікувально-профілактичні та анімаційно-дозвіллієві заклади, підприємства з надання супутніх послуг.

1. Бабкін О.В. Спеціальні види туризму. Глава 10. Гірськолижний туризм / О.В. Бабкін [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infotour.in.ua/babkin10.htm>.
2. Бугельний підйомник // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%83%D0%B3%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D1%8A%D1%91%D0%BC%D0%BD%D0%B8%D0%BA.
3. Буковель // Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BB%D1%8C>.
4. Види сучасних гірськолижних підйомників [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bukovel-laplandiya.com.ua/ua/vidi-sovremenny-h-gornoly-zhny-h-pod-ernikov/>.
5. Гірськолижний курорт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%96%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BA%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%80%D1%82.